

Necăutata expresivitate

lui Rebreanu, pe atunci director al Teatrului Național.

Și, astfel, Copiii pământului au prilejuit două debuturi: al lui Andrei Corteanu și al Elizei Petrărescu, interpreta principală.

Cum a jucat ea rolul, greu se poate imagina. Premiera s-a petrecut într-o atmosferă surprinzătoare; publicul reacționa spontan la textul revoluționar al, totuși, conservatorului Andrei Corteanu. Un fel de bătălie a lui Hernani, politică. Eliza Petrărescu, în rolul Heanei Tirziu, realiza, însă, unanimitatea. N-au fost doar simple aplauze, nici obișnuita vrajă. Eliza Petrărescu a fost imediat acceptată, de noi toți, printre cele mai mari. Tot teatrul a răsunat, a doua zi („Ai văzut-o? Du-te s-o vezi...“), de exclamații și îndemnuri. Și, într-adevăr, merita osteneala. Actrița realiza pe scenă autenticitatea personajului, fără nici un fel de efort aparent, cu siguranță în mișcări și atitudini, cu un timbru răscolitor, cu o artă consumată în minuirea cuvintului și a pauzei. Nimic deosebit, într-o înfățișare fizică mai curind anodină. Cine a mai avut timp să constate și să numere deficiențele pe care, de la apariție, Eliza Petrărescu, le spulbera? Din fiecare replică, oricât de anodină, țșinea „le cri du coeur“, unic și sfșșietor. Nu era vorba, în mod neîndoielnic, de un succes datorat unor secrete corespondențe cu rolul. Eliza Petrărescu se afirma ca una dintre marile tragediene ale unei epoci în care străluceau, de la Maria Filotti la Aura Buzescu, atâtea înalte chemări...

Au urmat o serie de roluri care confirmau triumful debutului bucureștean: Ifigenia la Delfi de Gerhart Hauptmann, Anca diu Năpasta, Taina nunții de Ed. Bourdet, Dar nu e ceva serios de Pirandello și, mai ales, aceea neuitată Fascinație de Key Winter, în care (la Teatrul Vraca-Leny Caler) o mare distribuție realizase un excepțional spectacol...

Au fost, apoi, la mare distanță de ani: la televiziune, Neînțelegerea de A. Camus, la teatru, Oamenii cavernelor de Saroyan și creațiile din filme: Nunta de piatră, Duhul auru-lui, Ilustrate cu flori de cîmp, Tănase Scatiu...

Ceea ce era deosebit în vocația artistică și în realizările ei, cite i s-au oferit, era expresivitatea, o expresivitate necăutată, neurmărită cu tot dinadinsul, care supradimensiona firescul. Actriță marcat veristă, Eliza Petrărescu nu se mulțumea să tragă concluziile unei comunicări de la suflet la suflet, strecu-

Cînd a coborît, în 1942, la București, Eliza Petrărescu era deja celebră la Iași, Ion Sava și, mai ales, Ion Aurel Maican ne vorbeau despre această elevă a Agathe Birsescu, deopotrivă de strălucită în repertoriul clasic ca și în cel modern.

Existau și atunci adevărate prăpastii între scenele din Capitală și cele din provincie, în așa măsură încît să poată înflori legendele. Eliza Petrărescu se relevase, acolo, în Shakespeare, ca și în Pirandello, fusese Souia din Cadavrul viu și Lunia din Britannicus, dar publicul bucureștean (ca și cronică dramatică, dealfel) nu luase încă act de apariția aceleia care, acolo (în Orașul nostru de Thornton Wilder, ca și în Scene de stradă de Elmer Rice), deschidea perspective inedite interpretării noastre scenice.

Eliza Petrărescu a intrat triumfal în istoria teatrului românesc odată cu premiera Copiilor pământului de Andrei Corteanu. Autorul, reputat ziarist și om politic, specialist în problemele agrare și autor al unor interesante studii de sociologie, nu avusese pînă atunci nici o legătură cu scena. Copiile pământului erau fructul artistic întîrziat al unei experiențe de o viață și confesiunea amară a unui om de știință indignat de succesul literaturii convenționale pe temă rustică.

Am descoperit întîmplător piesa pe biroul lui Tudor Vianu, care o primise recent de la autor. Mi-a incredințat-o. A urmat un articol de lansare, articol care a atras atenția

rată lângă inima spectatorului. Eliza Petrăchescu avea știința gesturilor și a pauzei, arta de a juca, deopotrivă, de reliefat, fie că autorul îi acorda largi posibilități de evoluție scenică, fie că, pur și simplu, o (înțuia într-un fotoliu. Era, în această ființă firavă, o nemai-pomenită rezervă de vigoare dramatică, o vigoare pe care, să o recunoaștem deschis, conducerile noastre de teatru n-au știut să o solicite la timp și să o utilizeze. Când ne gândim la toate rolurile pe care le-ar fi putut juca, ne întristăm pentru nedreptatea care s-a comis față de atîția mari autori rămași cu operele neimplinite. Fiîndcă scriitorii ca Euripide, Shakespeare, Pirandello, chiar ei, își dezvăluie, la combustia unei mari interpretări, latențe rămase secrete la simpla lectură.

Nu existau, pentru Eliza Petrăchescu, roluri mici. Din cîteva cuvinte, înălța un om, o creație, pe lângă care toate celelalte de pe scenă păreau palide. Acest dar i-a servit foarte mult în cinematografie. De cîte ori regizori naivi, sau numai neexperimentați, s-au păcălit, încredințînd Elizei Petrăchescu un rol presupus secundar! Orice actor mare este, în felul lui, un unicat. Disparația Elizei Petrăchescu înseamnă, pentru teatrul nostru — ca toate marile dispariții —, o pierdere ireparabilă, o pierdere pe care niciodată noi, contemporanii ei de creație, nu o vom putea, îndeajuns, povesti sau evoca. Sînt, în această constatare, toată gloria și toată fragilitatea artei actoricești.

N. Carandino

Eliza Petrăchescu — o nemai-pomenită rezervă de vigoare dramatică. Din cîteva cuvinte înălța un om, o creație, pe lângă care toate celelalte de pe scenă păreau palide

Talent viguros și fecund

După zile și nopți de veghe înfrigurată, de lacrimi și iluzii, doi oameni au fost scoși de sub muntele de beton, cărămidă și fier în care se transformase blocul din strada Ion Ghica. Erau îmbrățișați, ca pentru a se apăra unul pe celălalt de moarte. Ce vor fi gândit, ce vor fi simțit atunci, în acele clipe cumplite de disperare, marele și inegalabilul actor care era Toma Caragiu și talentatul regizor care era Alexandru Bocăneț, încît ultimul lor gest a fost de a se îmbrățișa, de a merge împreună, îmbrățișați, spre moarte? Poate că orele nesfîșite și grele (mai crede azi cineva

...avea nu numai ambiția nobilă de a se depăși, dar și o fantezie nemărginită...